

Haridusvaldkonna arengukava 2021-2035 on Eesti elukestva õppe strateegia 2020 jätkustrateegia, milles seatakse hariduse sihid järgmiseks 15 aastaks. Selle üldeesmärk on sõnastatud: Eesti inimestel on teadmised, oskused ja hoiakud, mis võimaldavad teostada end isiklikus elus, töös ja ühiskonnas ning toetavad Eesti elu edendamist ja üleilmset säästvat arengut.

Eesti Kultuuri Koja eestseisus on korraldanud arutlusi hariduse ja kultuuri, sh huvihariduse teemadel mitmetes erinevates töörühmades, ümarlaudadel, seminaridel, konverentsidel (2016, 2017) ning kultuuri ja hariduse kongressil (2018) paljude ekspertide ja huvigruppide osavõtul. Koja liikmed on olnud kaasatud ka kõnealuse strateegia koostamise protsessi ning olnud partnerina üleriigiliste ümarlaudade läbiviimisel maakondades 2019. aasta suvel.

Eesti Kultuuri Koda olles tutvunud tekstiga lähemalt, näevad dokumendi põhiprobleemina liialt kitsast arusaama nii haridusest kui ka inimesest haridusprotsessides, mistõttu on haridus taandatud majandust ning tööjõudu teenindavasse rolli. Hariduse roll ühiskonna ja kultuuri kujundajana on ära mainitud vaid deklaratiivselt ja põgusalt.

Inimest nähakse selles tekstis kitsalt, õppijana, mitte holistilise isiksusena. Puudub terviklik lähenemine nii isiksuse kui subjekti arengule. Inimelu, isiksuse ja ühiskonna areng on taandatud peamiselt tööturu vajadustele. Strateegia põhifookus on suunatud haridussüsteemile ja selle struktuurile, puudu on ühiskonna ja kultuuri seoseid avav avaram eesmärk ning perspektiiv. Hariduse läbivad tähendused ja sisu, mida on kirjeldatud rohkem valdkondlikes teoreetilistes tekstides ning humanistlikus Lääne tsivilisatsioonile omases mõtteloos, ei kajastu selles tekstis. Läbivalt puuduvad tekstis viited teadustele ja pole mainitud ootusi, mida teadusuuringud võiksid pakkuda. Peame siinkohal silmas kultuuri, haridus-, kasvatus-, sotsiaalteaduseid ja filosoofiat.

Juhiksime tähelepanu alljärgnevale

- Strateegias puudub hariduse kultuuriline tähendus, kultuuri mõistet on kasutatud vaid üksikutes kohtades ning deklaratiivselt. Isiksuse kirjeldus (üldeesmärk lk. 5) piirdub üksnes tema instrumentaalsete omadustega, puuduvad viited eneseteadvusele, eetilistele kvaliteetidele ning samuti käsitus inimelu eesmärgistamisest isiksusepõhisest vaatenurgast, õnneliku isiksuse arendamisest. Iga inimese soov on olla õnnelik ja kellelegi vajalik ning teha elus tähendusrikkaid tegevusi.
- Haridussüsteemis puudub inimese sisekeskkonna haldamise baasoskuste õpe metakategooriates nagu emotsioonid, kreatiivsus, mõistus ja teadvustamine ning neis iseseisvalt muutuste esile kutsumine. Suur enamus vaimse tervise probleeme on kas vallandatud või võimendatud vastava hariduse puudusest. TAI vaimse tervise alastest uuringutest selgub, et heaolu asemel on inimesed statistika alusel aina enam õnnetud, stressis, depressiivsed, ärevad, kohanemis- ja tähelepanuraskustega.
- Mainimata on inimestevaheline solidaarsus, samas eeldavad kogu maailma saatust mõjustavad globaalsed probleemid koostööd, võimekust sõlmida kokkuleppeid, et ühiselt otsida lahendusi. Tekstis ei esinenud mõisteid moraal ja eetika, mis on kuulunud läbi inimkonna ajaloo hariduse ja kasvatuses juurde. On esitatud säästva arengu perspektiiv, millest peaks õpitava sisu tõukuma, samas pole see täpsemalt lahti kirjutatud ega seotud eluks oluliste väärtustega.
- Tekstis käsitletav õppija on eatu ja sootu. Puudub viide teisenenud ühiskondlikus kontekstis muutunud lapsepõlvele, eluorientatsioonidele, eneseloomele jne. Ära on jäänud märkimata soostereotüüpide põhjustatud sooline segregatsioon hariduses. On üldteada poiste väljalangevus üldhariduses ja sooliselt tasakaalustamata õppijate kontingent kõrghariduses, samuti hilisem sooline segregatsioon tööturul.
- On unustatud tõsiasi, et õppija on oma tee alguses laps, kelle arenguprotsessid eeldavad kasvatust ning kasvatus omakorda pedagoogilist tegevust. Kuivõrd tekstis puudub laps, siis puudub ka kasvatus mõiste. Õppeasutuse pidajad ega

õppeasutuse töötajad ei vastuta selle teksti alusel millegi eest, vaid vastutus jääb ainult õppijale. Kui kasvatus jääb välja haridusinstituutide tähelepanu alt, siis kaob ka teadmine isiksuse kujunemist mõjutavatest teguritest ning tekkivatest probleemidest.

- Kuigi deklaratiivselt kasutatakse mõistet kvaliteetne haridus, puudub määratlus, mida selle all silmas peetakse. Kogu strateegia tekstis taandub haridus sellele, mida tehakse haridusinstituutides.
- Puudub täielikult viide erakoolide olemasolule ja nende perspektiivile, kuigi strateegia koostajate keskne argument on mitmekesine haridussüsteem ja muutunud õpikäsitus (mõiste sisuks olevad ideed ja meetodid pärinevad alternatiiv- ja reformpedagoogikast). Eraharidus on taasiseseisvunud Eestis rikastanud riiklikku haridussüsteemi ja edendanud maailmavaatelist mitmekesisust. Erakoolide tegevus on olnud hariduse tugevuseks, mis aga strateegias märkimist ei leia ning põhjustab muret selle valdkonna tuleviku pärast.
- Kuigi teksti läbivaks põhimõisteks on õppimine, puuduvad viited õpisisule ja sellele, mille nimel õpitakse. Õppimise sisu ja eesmärk on taandatud valdavalt oskustele, mis peavad vastama tööturu ja tööandjate nõuetele. Me tegelikult ei tea, millised on tööturu vajadused aastaks 2035.
- Leiame, et kõige olulisem on, et haridussüsteem võimaldaks kujuneda kriitiliselt mõtlevateks ja loovateks inimesteks, kes on suutelised mitte üksnes vastama olemasolevate majandusmudelite nõuetele vaid ka looma uusi lahendusi majanduses ja muutuvus töökeskkonnas. See eeldab igapäevandava hariduse võimaldamist ning et realiseeruks idee Eestist kui talendikeskusest (lk.23). Mingil juhul ei tohiks peamise talendipoliitika käsitleda talentide Eestisse meelitamist mujalt, jättes oma rahvastiku baasil oleva andekuse ressursi arendamata. Näeme talendipoliitika kasutamata võimalusena mitteformaalse ja informaalse (sh huvihariduse ja huvitegevuse) laialdast ja süsteemset korraldust riikliku haridussüsteemi kõigil tasanditel ning elukestva õppe osana ning nende eesmärkide selget sõnastamist.
- Õppekavade temaatikat käsitletakse otseselt väga põgusalt, kuid kaudselt viidatakse sellele mitmes kohas. Leiame, et on aeg kasutusele võtta sotsiaalteaduslik õppekava teooria ja viia ühiskonnaõpetus sotsiaalteaduslikele alustele. Praegune õpetus keskendub poliitiliste instituutide formaalsele kirjeldamisele ja ei käsitle inimestevahelisi suhteid, eriti võimusuhteid nendes asutustes. Ainekavad ja õpikud peavad avama inimeste ja kodanike arengu probleeme ja võimalusi töökohtades, kogukonnas ja poliitikas.
- Tervikuna puudub kõrghariduse temaatika. Kõrghariduse kitsaskohtadena võib ära märkida: ülikoolide bürokratiseerumine, ajaloolis-filosoofiliste ainete ja humanitaaria vähene väärtustamine, eriala sissejuhatavate ja toetavate ainete kadumine õppekavadest jne. Õppekavad on kaldu funktsionaalsete oskuste poole, mistõttu on oht, et ülikoolide akadeemiline tase langeb.
- Pöörame ka tähelepanu, et arengukava juhtimisse ja elluviimisse on lisaks kaheksa ministeeriumi, Riigikantselei, Eesti Noorteühenduste Liidu, Eesti Keelenõukogu, Puuetega Inimeste Koja, Eesti Linnade ja Valdade Liidu, Eesti Tööstus- ja Tööstuskoja, Eesti Kaubandus- ja Tööstuskoja ning Eesti Ametiühingute Keskliidu esindajatele kaasatud ekspertidest vaid kuni 5 inimest.

Kokkuvõtvalt. Haridusstrateegia dokument aastaks 2035 on kahetsusväärset ühekülgne ja utilitaarne. Vaatluse all on peamiselt haridussüsteemi ülesehituslik ning korralduslik pool, puuduvad kesksed hariduse aspektid: õpitava sisu, isiksuse areng, isiksuslikud kvaliteedid, kasvatus roll, puudub tervikuna ühiskonna kui vaimse ja kultuurilise koosluse perspektiiv, puuduvad ka vihjed arenenud tasakaalustatud ühiskonna tunnustele ja hariduse osale selles. Dokumendi põhisõnumina jääb kõlama, et haridus on justkui majandust teenindav valdkond ning inimene on ressurss tööjõuturu jaoks. Inimelu on mõtestatud ilma arengu mõisteteta, mööda haridusasutusi kulgemisena. Mõistete all võiks olla määratletud hariduse seosed olulisemate ühiskonna aluspõhimõtetega: eesti kultuur, identiteet, rahvusriik, perekond, kodupaik ning seosed hariduse ja jätkusuutliku arengu eesmärkidega võiks olla selgemalt avatud.

Eesti Kultuuri Koja eestseisus, haridus- ja huvihariduse töörühm jäävad ootama vastust, kas meie ettepanekuid on aktsepteeritud ja milliseid neist võetakse arvesse. Juhul, kui ei võeta, siis palume põhjendust 21. maiks 2020.